

VERSLAGEN VAN DE MAANDVERGADERINGEN

te Heerlen op woensdag 20 april 1966

Bij afwezigheid van Dr. Dijkstra zit de heer Bult de vergadering voor. Een jeugdlid van de Limburgse Vogelwacht. Dick v. Asperen, zag op 9 april op Belgisch gebied, 3 km ten zuiden van de Nederlandse grens, een waterspreeuw, *Cinclus cinclus*. Later bleek er nog een tweede exemplaar te zijn, en dat er druk gewerkt werd aan een nest. Materiaal uit het water werd direct verwerkt; kwam het van het „droge” dan werd het eerst onder water gedompeld. De heer J. Coonen had van een inwoner van Slenaken gehoord, dat zich bij de Gulp reeds lange tijd een „merel” ophield met

een witte bef; dit dier vertoonde het eigenaardige gedrag, steeds aan en in de beek te lopen, tot zelfs onder water, en dit scheen hem niet in het minst te deren! De identiteit van deze vogel was door dit signalement onmiskenbaar.

De heer Bult had in november 1965 deelgenomen aan een telling van waterspreeuwen van de Deutsche Ornithologische Verein. Vanaf Monschau ± 7 km strooafwaarts gaande telde hij 25 exemplaren! Bij een zo sterke concentratie — een verschijnsel dat alleen in de winter voorkomt — even over de grens, waren dus ook wel waarnemingen in ons land te verwachten. Volgens de Avifauna van Limburg van Hens broedde de soort hier niet meer sinds 1920. De laatste keer dat een exemplaar gezien werd volgens deze Avifauna was op 1 april 1961.

Tenslotte een lijstje met vogelwaarnemingen, in hoofd zaak van de heer Bult:

Buizerd	6-III-1966	Schaesberg	2+1	Jan Bais
	20-III-1966	Schaesberg	5+5+(5×1)+2	Jan Bais
	29-III-1966	Schaesberg	3	Jan Bais
	1-IV-1966	Schaesberg	4+7	Jan Bais
	3-IV-1966	Schaesberg	5+4+4+(5×1)+2+2+1+1	Jan Bais
Pestvogel	12-III-1966	Heerlerheide	32	Rob. Goldbach
	13-III-1966	Hoensbroek	± 200	Mevr. de Haan
	17-III-1966	Hoensbroek	± 100	
	20-III-1966	Heerlen	± 35	Rob. Goldbach
Kemphaantje	10-III-1966	Buggenum	3	
	20-III-1966	Buggenum	2	
Middelste zaagbek	20-III-1966	Buggenum	1 ♂ baltsend	
Grote zaagbek	20-III-1966	Buggenum	1+1	
Brilduiker	10-III-1966	Itteren	2 ♂	
	20-III-1966	Buggenum	3 ♀	
	13-IV-1966	Strabrecht	5 ♀	
Tureluur	20-III-1966	Buggenum	3	
	16-IV-1966	Hoensbroek	5	
Bonte strandloper	20-III-1966	Buggenum	1	
	16-IV-1966	Hoensbroek	1	
Grutto	16-IV-1966	Hoensbroek	1	
Kleine jager	8-IV-1966	Ospel	2	R. Goldbach & J. Bais
	10-IV-1966	Ospel	1	R. Goldbach & J. Bais
Visarend	3-IV-1966	Schaesberg	1 trekkend N.O. met 4 buizerden	H. Bult & J. Bais
			trekkend N.O.	
Rode wouw	8-IV-1966	Ospel	trekkend N.O.	
	9-IV-1966	Strabrecht	trekkend N.O.	
Zwarte wouw	23-IV-1966	Hoensbroek		
Bokje	26-III-1966	Hoensbroek		
Putter	13-III-1966	Schinveld	4	
	20-III-1966	Schinveld	4	
Waterpieper	27-III-1966	Hoensbroek	was de hele winter aanwezig	
Havik	6-III-1966	Schaesberg	♀ samen met twee buizerden	
	8-IV-1966	Schinveld	1	
	9-IV-1966	Strabrecht	♀ baltsend	
	1-IV-1966	Schaesberg	♂ trekkend met buizerden	

Hidde Bult had op 20 maart in een rietveldje te Hoensbroek het tjingelende geluid gehoord van een baardmannetje, *Panurus biarmicus*. Dit meesje is voor ons land een schaarse broedvogel, hoofdzakelijk van het Kampereiland. Het overwegend een standvogel, maar na de broedtijd zijn ook zwerfbewegingen vastgesteld. Vorig jaar heeft er een soort explosie plaatsgevonden. Op tal van plaatsen in Nederland zijn de dieren toen gesignaleerd, bijv. in de Ospelerpeel, in de maand oktober, 20 ex. Uit Limburg was een ex. bekend, opgezet in het museum Oud-Ehrenstein, te Limbricht door een kat doodgebeten, begin september 1954. Nu is er dus ook een waarneming in het zuiden, op bovengenoemde datum, 10 ex. De laatste waarneming gold een enkel ex., ♀, op 15 april 1966.

Daarna kreeg de heer van Campen de gelegenheid een zeer mooie collectie dia's te vertonen. Het hoogtepunt hiervan was een serie plaatjes van de ijsvogel. Zeer interessant waren de opnamen van de parelduiker, waarop de twee „diepgangen” duidelijk te zien waren. Zie Maandblad, maart 1966, p. 32.

te Maastricht op woensdag 11 mei 1966

De voorzitter verzoekt bij de opening eventuele mededelingen kort te doen in verband met de aangekondigde lezing. Br. Virgilius toont een aantal dieren door hem gekweekt: uit een weidepaal uit Bemelen op 25-IV-1966: *Chrysis analis* Spin. 1 ♀. Hiervan was uit Nederland slechts 1 ex. bekend; uit een oude stam van een lijsterbes van de St-Pietersberg: *Deuteragenia intermedia* Dhlb. of *nitida* Hert. Van deze beide laatste soorten zijn uit Nederland resp. 2 en 1 ex. bekend. Verder: *Pempredon lugubris* F., tientallen paartjes, vele met parasieten. *Passaloecus insignis* Lind. 2 ♀; *P. corniger* Sh. 1 ♂; *Stigmus pendulus* Pnz. 3 ♀.

De heer Stevens toont als curiositeit de stengel van een kamperfoelie, die wortels had gevormd op de plaats waar een oud lijsternest zat.

De heer Kemp heeft vogelwaarnemingen:

Op 11 april zag ik samen met een groepje Wielewalers 1 Purperreiger (*Ardea purpurea*)

en 1 mann. Blauwe kiekendief (*Circus cyaneus*) te Rekem (B.).

Te Neerharen (B.) waren er op 16 april 1 Grutto (*Limosa limosa*), 7 Kemphennen (*Philomachus pugnax*) en 5 Tureluren (*Tringa totanus*).

Twee Zwarte sterns (*Chlidonias niger*) waren op 30 april eveneens te Neerharen, en op 8 mei nog een exemplaar aldaar.

Op 30 april 's avonds vertoonde 1 Houtsnip (*Scolopax rusticola*) haar baltsvlucht te Rekem. Op 9 mei op dezelfde plaats deden dhr. Heerkens Thijssen en ik een gelijke waarneming van een Houtsnip.

Op dezelfde avond van 9 mei hoorden en zagen wij 1 Nachtzwaluw (*Caprimulgus europaeus*) aldaar.

Op 7 mei nam ik bij het kasteel van Gulpen 2 Vuurgoudhaantjes (*Regulus ignicapillus*) waar, waarvan ik een exemplaar hoorde en tevens zag zingen. Vermoedelijk zal dit een broedgeval betreffen of worden. Opgave van waarnemingen van Vuurgoudhaantjes, vooral in het broedseizoen lijken mij gewenst.

Dan geeft de voorzitter het woord aan de heren Rademakers en J. Felder, die op zeer eenvoudige en heldere wijze verslag uitbrengen over het werk van de werkgroep Prehistorische Vuursteenmijnbouw van de Ned. Geologische Vereniging, Afd. Limburg, in de prehistorische vuursteenmijnen te Rijckholt-St. Geertruid. De werkzaamheden zou men kunnen indelen in twee delen: het proefonderzoek en de definitieve opgraving.

Tijdens de eerste fase die ongeveer een half jaar duurde, werd met zo weinig mogelijk middelen gepoogd vast te stellen of een uitgebreidere en dus veel duurdere opgraving resultaten zou kunnen opleveren. Ondanks de vele moeilijkheden werd een zeer gunstig resultaat bereikt. Op 19 november 1965 werd door Dr. Ir. W. Die mont, toentertijd natuurbeschermingsconsulent van het Staatsbosbeheer in Limburg, en dus beheerder van het Staatsnatuurreservaat Savelsbos, aan de Inspecteur-Generaal der mijnen toestemming gevraagd om de prehistorische vuursteenmijnen wederom in gebruik te mogen nemen ten behoeve van een geologisch-archeologisch onderzoek. De vergunning werd verleend, o.m.

op voorwaarde, dat in nieuw te maken mijn-gangen stalen ondersteuningën zouden worden aangebracht, een dure liefhebberij!

Het was nml. noodzakelijk, een ondergrond-se gang te maken, om te voorzien in een af-en aanvoerweg. Tijdens het proefonderzoek was deze gang gesteund met hout. Het weg-breken van deze houten stutten en het vervan-gen door stalen leverden veel moeilijkheden op, die nog vergroot werden door het natte jaar 1965. De voor deze werkzaamheden ge-raamde tijd van drie maanden werd meer dan verdubbeld. De ruim 25 m gang die nu klaar zijn vergden in totaal 7 maanden arbeid.

Tot nu toe zijn veertien schachten en 150 m daarbij behorende mijn-gangetjes aangetroffen, onderzocht en in kaart gebracht. In de op-vulling van een der schachten werd een mon-ster houtskool verzameld. Op 6 juni 1965 deel-de Prof. W a t e r b o l k, directeur van het Archeologisch-Biologisch Instituut van de Uni-versiteit van Groningen, die de wetensappe-lijke supervisie van ons onderzoek op zich genomen heeft, de werkgroep mede, dae een ouderdomsbepaling van de gevonden hout-skool volgens de C 14 datering als resultaat 3150 (± 60) jaar v Chr. had opgeleverd. Op 5 november 1965 werd aan het einde van een prehistorische mijn-gang een menselijke sche-del aangetroffen. Deze schedel is door Prof. de Wilde voor verder onderzoek meege-nomen naar Groningen.

Het aantal geregistreerde artefacten be-draagt momenteel rond 1450! Het grootste deel bestaat uit vuurstenen mijnwerkershakken.

Ook werd een groot aantal slakkehuisjes aangetroffen. Op één plaats werden ruim 500 slakkehuisjes verzameld van diverse soorten, waaronder een viertal dat thans zeer zeldzaam is in Nederland.

Het ligt in de bedoeling de hoofdgang ruim 100 m door te drijven, en de aangesneden prehistorische gangen 10 m rechts en links van de hoofdgang te onderzoeken. Een tiende deel van de ontsloten mijnwerken kan worden geconserveerd, en wordt dus toegankelijk voor excursies en dergelijke. Meer geld is er niet! Als het mogelijk is de geldelijke middelen te vinden, zou uiteraard een groter deel van dit prehistorische monument kunnen worden be-houden.

Vele vragen die bij de discussie worden ge-steld moeten worden beantwoord met: dat weten wij nog niet: bijv. hoe ver het daglicht dat door de vertikale schachten naar beneden valt, in de horizontaal gedreven mijn-gangetjes kan doordringen. Of er sporen zijn van ver-lichting, in de vorm van roet op het plafond; Of er geen moeilijkheden zijn geweest met luchtverversing; Of de henkeput geen rol heeft gespeeld bij het onderzoek; Of er geen over-last wordt ondervonden van water; Of er sprake is geweest van eenmanswerk of team-work, misschien zelfs slavenwerk.

Een belangrijke bijdrage levert Br. B a v o, die in de veertiger jaren aan de schippers-school was verbonden in het klooster van de Dominicanen in Rijckholt. Daar maakte hij kennis met de Franse paters, die met hun theo-logie-studenten opgravingen hebben verricht in de ateliers, en daarover ook hebben gepu-bliceerd. Hij zag o.m. een kaart waarop zeker vier vuurhaarden waren aangetekend. Deze is naar aller waarschijnlijkheid thans in het klooster van de paters in Lyon te vinden.

ROLDUC

Voormalige abdij der Reguliere Kanunniken van Sint Augustinus 1104-1797 ¹⁾

door

E. M. Kruytzer

Rolduc of Kloosterrade was de oudste abdij van het hertogdom Limburg, tevens Neerland's oudste abdij van Regulieren.

De onmiddellijke aanleiding tot het schrij-ven van dit artikel is gelegen in het feit, dat het Natuurhistorisch Genootschap op zondag 5 juni Rolduc gaat bezoeken. Het is voor iede-reen ten allen tijde de moeite waard een bezoek te brengen aan het „Godsdienstig en cultureel centrum van het hertogdom Limburg” (B o e - r e n 1945), maar voor de beoefenaren der natuurwetenschappen zijn er nog bijzondere redenen.

Vooreerst, Rolduc was in de middeleeuwen een voorpost der wis-, natuur- en geneeskunde (G. t e n D o e s s c h a t e : Rolduc als Mid-deleeuwse Voorpost der enz. Nederl. Mono-graf. VII, Lochem 1948). Een oude boeken-lijst, afkomstig van de abdij en thans bewaard in het Rijksarchief te Maastricht, leert ons, dat Rolduc in die tijd over een uitgebreide en be-